

İNGİLİZ DOĞU HİNDİSTAN ŞİRKETİNİN HİNDİSTAN'I İŞGAL SÜRECİ

Dr. Hüseyin GÜNARSLAN*

ÖZ

İngiliz Doğu Hindistan Şirketi doğunun en önemli ÷lkelerinden birisi olan Hindistan'ı İngilizlerin bir kolonisi haline getirmiŐtir. YaklaŐık 250 yıl süreyle İngiliz kraliyeti adına hareket eden Şirket bu süre zarfında Hindistan gibi büyük bir ÷lkeyi yönetmiŐtir. Hindistan'da ilk olarak yardımcı müttefik sistemini uygulayan Şirket daha sonra direkt olarak işgal sürecine girerek ÷lkeyi ele geçirmiŐtir. Şirketin İngiltere'nin zamanın en büyük devletlerinden birisi haline gelmesinde önemli bir payı vardı. Lakin 1857 yılındaki Hint isyanı ile birlikte yetkileri kaldırılmıŐtı.

Bu çalışma Doğunun kapılarını İngilizlere açan bu önemli Şirketin Hindistan'ı ele geçirme sürecini ele almaktadır. Doğu Hindistan Şirketi'nin Hindistan gibi büyük bir ÷lkeyi nasıl ele geçirdiğinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Çalışma ile Şirketin yıllar içinde ilk olarak yardımcı müttefik sistemi olarak adlandırılan yerel prens ve krallar ile anlaşarak diğer düşmanlarını bertaraf ettiği tespit edilmiŐtir. Bir sonraki aşamada ise kontrol altına alınan krallıkların tamamen işgal edildiği belirlenmiŐtir. Düşmanlarına karşı İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'yle anlaşma yoluna giden yerel güçlerin dahi İngilizlerin işgal girişiminden kurtulamadıkları ortaya çıkarılmıŐtır. Şirketin tek hedefinin Doğu'nun zenginliklerini İngiltere'ye aktarmak olduğu, bu amaçla karşısına çıkabilecek bütün güçleri yok ettiği anlaŐılmaktadır. Sömürü düzeni üzerine kurulu bir sistem kuran İngiliz Şirketin Hint halkının iyi yönetilmesi ile ilgilenmediği gibi 250 yıl gibi uzun bir süre Hint halkının gerek yerel Hint krallarından gerekse İngilizler tarafından hor gör÷ldüğüne dikkat çekilmiŐtir.

Anahtar Kelimeler: İngiliz Doğu Hindistan Şirketi, Koloni, Yardımcı Müttefik Sistemi

BRITISH EAST INDIA COMPANY'S OCCUPATION PROCESS IN INDIA

ABSTRACT

The British East India Company has made India, one of the most important countries of the East, a colony of the British. For about 250 years, the company, acting on behalf of the British kingdom, managed a large country like India during. In India, the company first implemented the allied system and then entered the occupation period to took over the country. The company, was abolished with the Indian rebellion in 1857, had an important role in making Britain one of the greatest states of the time.

This study deals with the process of taking over India by this important company that opens the doors of the East to the British. It is aimed to determine how East India has acquired a large country like India. With the study, it was found that the company overwhelmed the other enemies by agreeing with the local prince and kings, which was called the allied system. In the next stage, In the next stage, it was determined that the kingdoms were completely occupied. It has been found that even the local forces that went to the agreement with the British East India against their enemies could not escape the British invasion attempt. It was understood that the company's only

* Windsor Üniversitesi, gunarsl@uwindsor.ca, Orcid ID: 0000-0002-7276-7476

goal was to transfer the riches of the East to England, destroying all the forces that could confront it for this purpose. The British company, which established a system based on exploitation, was not interested in the good management of the Indian people, but it was noted for a long time that the Indian people were despised by the local Indian kings and the British.

Keywords: British East Indian Company, Colony, Subsidiary Alliance

Giriş

İngilizler, Britanya adasından gemileriyle Doğu'ya ulaşma gayreti içine girdiği günden itibaren Hindistan en önemli gündem maddelerinden birisi olmuştur. Ortaçağ Avrupa'sının bu sıradan ve fakir ülkesi ada devleti olmasının verdiği avantaj ile denizler de hâkimiyet kurabilecek ölçüde ticari gemilere sahipti. Ayrıca Fransızlar ile devamlı surette devam eden savaşlardan dolayı da askeri bir donanması vardı. Her Avrupa devleti gibi İngilizlerin amaçlarından birisi de Doğu'nun zenginliklerini ülkelerine getirebilmektir. Hikâyelere konu olan Doğu fakir İngilizlerin hayallerini süslemekteydi. Denize yelken açan her bir kaptan bu masalı gerçeğe dönüştürmek için çabalıyordu. Nihayet her defasında daha uzaklara yelken açan İngilizler Hindistan gibi anavatanlarından binlerce kilometre uzaklıktaki bir ülkeye ulaşmayı başardı. Hindistan İngiliz halkı için Doğu'nun zenginliklerinin merkezi olarak görülüyordu. Baharatlarından değerli madenlerine kadar Avrupalılar için bir çok yeni ve farklı ürüne sahipti. Bu çalışma hayallerini gerçekleştiren İngilizlerin Doğu'nun bu zengin ülkesindeki ilk dönemlerini konu almaktadır. Hindistan'da İngiliz kraliyeti için faaliyet gösteren Doğu Hindistan şirketinin bu ülkede nasıl etkin olduğu, Hintli yerel kral, prens ve halk ile ilişkilerini incelemektedir. Batıyı temsil eden İngilizler ile Doğu'yu temsil eden Hintlilerin ilk dönem ilişkilerini ortaya koymak günümüzün bu iki önemli devletini anlayabilmek için de gereklidir.

Arkasında kendisini koruyacak bir İngiliz kara ordusu dahi olmadan, bir şirketin Doğu'nun bu en büyük ülkesini yıllar içinde nasıl ele geçirdiğini, bir ahtapot gibi sararak içinde birçok farklı etnik ve dini halkı bandıran Hint toplumunu nasıl etkisiz hale getirdiğini inceleme görevi başta tarihçilere düşmektedir. Tarihçilerin ortaya çıkaracağı bilgiler ışığında sosyologlardan iktisatçılara birçok farklı bilim insanı daha etkili çalışmalar gerçekleştirilebilir. Bu çalışmada ana kaynak olarak ünlü Hint tarihçisi Majumdar'ın çalışmaları kullanılmıştır. Majumdar 19. Yüzyıl'da yaşamış ve şirket tarihi ile ilgili birinci elden kaynaklar sunan Kaye, Malleson ve Holmes gibi İngiliz tarihçilerin eserlerinden önemli bilgiler sunmuştur. Doğu'yu temsil eden bir tarihçinin Batılı kaynaklar ışığında ortaya koyduğu çalışmaların değerli olduğu düşünülmektedir. Ülkedeki varlığını 1857 yılında gerçekleşen Hint isyanına kadar devam ettiren Doğu Hindistan şirketi 250 yıldan fazla bir süre Doğu'nun zenginliğini anavatanına aktarmıştır. İngilizler günümüzün en gelişmiş ve zengin milletlerinden birisi ise bunun en önemli sebeplerinden birisi de Doğu Hindistan Şirketi'dir. Batının zenginleşmesi ve Doğu'nun fakirleşmesi ile dünya üzerindeki dengelerin değişmesi başta Osmanlılar olmak üzere ülkemizin de günümüzdeki konumunu etkileyecek olayları tetiklediği için Şirket hakkında çok daha detaylı çalışmaların yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

1. İngiliz Doğu Hindistan Şirketinin Hindistan Serüveni

İngiliz Doğu Hindistan Şirketi 1599 yılında İngiliz kraliçesi 1. Elizabeth'in verdiği izin ile faaliyetlerine başlamıştı. Şirketin Hindistan'daki esas etkinliği ise 1618'de Babürlü İmparatorluğu'ndan Hint ürünlerini Avrupa'ya satabilme izni alması ile artmaya başlamıştı. Şirketin kurulmasındaki amaç Britanya ile Doğu arasındaki ticari ilişkilerin devam etmesi ve meydana gelen ticaret tekelinin İngilizlerin lehine artırılmasıydı. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi öyle büyük bir başarı sağlamıştı ki dünya üzerinde gelmiş geçmiş en etkili özel ticari kuruluş olmuştu. (Gardner 1971: 298) 1757'de Hintliler ile Plasey savaşının yapılması ve İngilizlerin galibiyeti ile şirket bölgede sadece ekonomik olarak değil askeri ve idari kontrolü de eline almaya başlamıştı. İngilizler ilk olarak Bengal, Bombay ve Madras'da yerleşmeye başladı. Her bir yerleşim biriminde kendi ordusu mevcuttu ve bu ordularda İngiliz subaylarının emri altında paralı İngiliz ve Hintli askerler bulunmaktaydı. Bombay ve Madras'da birer İngiliz valisi varken Bengal'de ise Genel vali bulunmaktaydı. 1833'den itibaren genel vali Bengal valiliğini yapmakla birlikte tüm Hindistan'ın valisi olarak Kalküta'da ikamet etmekteydi. (Ballhatchet 1980: 11)

19. yüzyılın ilk yıllarında Hindistan'da gücü elinde tutan Babürlü İmparatorluğu önemli ölçüde gerileme dönemine girmişti. Merkezi gücün zayıflaması yerel bölgelerde prenslik ve krallıkların ortaya çıkmasına imkân vermişti. İngilizler bu yerleri işgal edince eyalet tanımını kullanmaya başlamışlardı. İşgal edilen her bir yerel krallık İngiliz Genel valisine bağlı bir eyalet olarak kabul ediliyordu. İngilizlerin başlattığı bu yönetim şekli günümüz Hindistan devletinin benimsediği eyalet sisteminin başlangıcı kabul edilmektedir. Babürlü imparatorluğunun iyice zayıflaması ile birlikte Deccan (Dekken), Bengal ve Avadh (Oudh) yerel krallıklarında bağımsız yönetimler gücü eline almaya başladı. Bu durum Hindistan'ı İngilizler karşısında savunmasız bırakmıştı. İngilizler açısından Hindistan yönetim boşluğu olan, işgale hazır bir ülkeydi. Avrupalı şirketler 16. yüzyıldan itibaren Hindistan'da kurulmaya başlamış olsa da sadece İngilizler ve Fransızlar başarılı bir çalışma ile ülkede güç göstermişlerdi. Hindistan'daki yönetim boşluğunu iyi kullanan şirketler bu boşluğu kendileri doldurmaya başlamıştı. Hindistan coğrafyası Avrupalılar için bulanık bir sudan farksızdı ve muhtemel riskleri bünyesinde barındırmaktaydı. Ülke bir anda Avrupalılar için kaosa dönüşebilirdi. Lakin göreceli bir yaklaşımla şirketler dengeli bir şekilde ülkede etkili oluyorlardı. (Majumdar 1957: 1-2) Fransızlar Güney Hindistan'da etkili olurken İngilizler Bengal'de etkili hale gelmişti. Babürlü imparatorluğunun etkili olamadığı Bengal, Bihar ve Orissa bölgeleri bağımsız yöneticiler tarafından yönetilen yerel bölgelerdi. Bu bölgelerin kendi içinde de mücadeleleri vardı. 1740'da Bihar valisi Aliverdi Bengal'deki bağlı olduğu Serfiraz Han'ı bir komplo sonrası hazırladığı ordu ile yenmişti. Lakin bu başarısı bir başka komşu eyalet olan Nagpur'un askerlerinin saldırısı ile kısa sürmüş ve Orissa'yı kaybetmişti. 1756 yılında Aliverdi öldükten sonra yerine torunu geçmişti. Çocuk yaştaki torun Siracüddullah döneminde bölge yönetimsizlik ve kaosun hâkim olduğu bir dönem yaşadı. Siracüddullah'ı devirmek isteyen muhalifleri için artık bölgede varlığını gittikçe artıran İngilizler yardıma yetişmişti. Muhaliflerin lideri Cafer, İngilizler ile anlaşarak Siracüddullah'ı yenmeyi başardı. Cafer artık Bengal ve çevre bölgenin yeni kralı olmuştu ama asıl güç onu destekleyerek kral olmasını sağlayan İngilizlere geçmişti. İngilizlerin karşısında durabilecek hiçbir yerel ya da merkezi güç yoktu. İngilizlerin bölgede hâkim

olduğu bu ilk yıllarda hiçbir yerel kuvvet onların ne derece güçlü olduklarının farkında değildi. Halk için ise değişen bir şey yoktu zira bölge yıllardır gücün bir kral ya da yöneticiden bir başkasına geçtiği bir bölgeden ibaretti. Babürlü imparatorluğunun bölgede yeterince etkisi yoktu. Buna rağmen Delhi'den Bengal'e 1759-61 yılları arasında üç askerî harekât düzenlendi. Lakin İngilizler her seferinde Babürlü imparatorunun gönderdiği orduları yenmeyi başardı. İngilizler Bengal'i ilk önce Cafer'i daha sonrada onun yerine geçen Kasım'ı kullanarak yönetmeye devam ettiler. Lakin her iki kral da istekleri bir türlü bitmeyen İngilizlerden kurtulmak için çaba sarf etseler de artık gücü kaybettiklerinin farkında değillerdi. İngilizlerden kurtulmak için yardım istenen Hollandalılar İngilizler tarafından yenilmişti. Kral Kasım ise Avadh eyaletinin kralından yardım istemiş ve iki kuvvetin birleşmesi ile oluşan ordu İngilizler karşısında 1764'de Buxar'da yenilmişti. Kral Kasım'ın toprakları hâlihazırda İngilizlerin kontrolünde iken Avadh eyaletinin İngilizler karşısında yenilmesi onların da İngilizlere boyun eğmesine sebep olmuştu. (Majumdar 1957: 2-3)

Şirket İngiliz kraliyetinden 1813, 1833 ve 1853'de yirmişer yıl olmak üzere faaliyet devam ettirme izni almıştı. Şirket 1813 yılına kadar bölgede çok kârlı bir tekel olarak faaliyetlerini devam ettirmişti. Şirketin faaliyetlerine ve ticaretine karışacak hiç bir başka etkili ticari kuruluş olmaması onun her türlü işinde bir tekel olmasına izin veriyordu. 1813'den sonra Hindistan sadece Avrupa'ya hammadde gönderen bir pazar olmaktan çıkmış ve Avrupa'nın ürettiği malların satıldığı bir pazar haline de dönüşmeye başlamıştı. Hindistan'ın İngiltere için önemi onun özellikle tarım ürünleri ile İngiliz kapitalist üretim sistemine katkı sağlamasıydı. (Hamilton 1996: 104) Şirket her geçen gün Hindistan'da etkisini artırmış ve nihayetinde Hindistan'daki sekiz eyaleti 1848-1856 yılları arasında tamamen işgal etmişti. Ancak 1857 Hint isyanı ile birlikte şirketin faaliyetlerine son verilmiş ve Hindistan direkt olarak İngiliz Krallığının kontrolü altına alınmıştı. (Blunt 1997: 18)

İngilizler Hindistan'ı işgal etmekle kalmamış ülkede güçlerini kalıcı kılmak için birçok değişikliğe gitmişlerdi. Ülkede gerçekleştirilen sosyal reformlar, toprak sistemindeki değişiklikler, İngiltere'den olduğu gibi getirilerek uygulanan adli sistem, Hindistan'daki kral ve prenslerin güçlerinin ellerinden alınması, Hristiyanlık propagandasının ülkede yapılmaya başlanması gibi birçok uygulama nedeni ile 1857'de Kuzey Hindistan'da bir isyan patlak vermişti. Hint halkının bütün yaşam stili bu değişikliklerden etkilenmişti. 19. yüzyılının özellikle ilk yarısında gerçekleşen bu güç gösterisi insanların dini yaşamlarını da etkilemekteydi. Halk bu değişiklikler ile Hindu ve İslam dininin ortadan kaldırılmak istendiğine inanmıştı. Böyle bir atmosferde Hint halkı bir korku içinde İngilizlerin her hareketinden özellikle de Hristiyanlıkla ilgili bütün faaliyetlerden nefret etmekteydi. (Mukherjee 2018: 31) Gerek sivil gerek İngiliz ordularında çalışan Hintli askerler dini inançlarının İngilizler tarafından değiştirileceğine inanıyorlardı. İngilizlerin ülkede yaptıkları her bir değişiklik kuşkuyla karşılandığı için nefretin giderek büyümesine sebep olmaktaydı. Halk arasında yayılan her türlü dedikodu atmosferin daha kötüleşmesine izin veriyordu. 1857 yılı yazında Kuzey Hindistan'da görevli Bengal ordusu askerlerine domuz yağlı kartuşların verilmesi ve askerler arasında bu mermilerin kartuşlarında kullanılan yağların İslam ve Hindu inancında haram kabul edilmesi olayları farklı bir boyuta taşıyacaktı. Hint

halkının ekmek yaptığı unlara İngilizler tarafından kemik tozu ilave edildiği dedikodusu ortamı geren bir diğer konuydu. Halk İngilizler tarafından zorla Hristiyanlaştırılacağına inanırken askerler de İngilizler tarafından ordudan atılacaklarını düşünüyorlardı. Bütün bu şüpheler nedeni ile halkın en önem verdiği dini yaşantısına İngilizler tarafından bir müdahalede bulunulacağı fikri artık kocaman bir söylenti olarak karşımıza çıkmaktaydı. Bu söylem ve dedikoduların nasıl ve neden başladığını tespit etmek kolay olmasa da İngilizlere karşı şüphelerin artık önünde durulamaz bir noktaya geldiği anlaşılmaktaydı. Artık halk arasında konuşulan bütün bu söylemlerin doğruluğu önemini yitirmiş ve halk artık kendi inandığını doğru kabul etmişti. (Mukherjee 2018: 31)

2. Hintlilerin Şirketle Mücadelesi ve Yardımcı Müttefik Sistemi

İngilizlerin gücünün ve amaçlarının farkına varan ilk Hint kralı Mysore'un kralı olan Haydar Ali olmuştu. Mysore, Haydarabad ve Maratha kuvvetlerinden oluşan ordular İngilizleri bölgeden atmak için yeterli askeri kuvvete sahipti. İngiliz valisi Warren Hastings bu girişimi haber alır almaz diplomasi trafiğine girerek bu ittifakın İngilizlere saldırısını engellemeyi başarmıştı. Hintlilerin İngilizleri bölgeden çıkarmak için ikinci bir şansı 18.yüzyılın son yıllarında olmuştu. Kabil kralından Avadh kralına kadar birçok krallık İngilizlere karşı ittifaka gitme teşebbüsünde bulunmuşlar ama bu girişimleri başarısız olmuştu. (Majumdar 1957: 3-4) Yıllar içinde Mysore ve Maratha kuvvetleri İngilizlere karşı savaşmaya devam ettiler. Lakin bütün denemelerine rağmen başarısız olmuşlardı. İngilizler karşısında kaybedilen her bir savaş sonucu, daha fazla yerel bölge ve krallık İngilizlerin emri altına girdi. İngilizler kontrolü altına aldıkları bölgeleri yine aynı krallar ile yönetme stratejisi izliyordu. Aslında bu krallar tamamen göstermelik olarak ülkelerinin başlarındaydılar. Asıl güç İngilizler'deydi. İngilizler bu krallara yıllık belirli bir ücreti ödüyor ve idari olarak bir işe karışmalarına izin vermiyorlardı. İngilizlerin Hindistan'daki yerel krallıklara karşı başarısını sağlayan ise yine Hintli askerlerden oluşturdukları ordularıydı. Hindistan'da yeterince İngiliz askeri olmamasına rağmen İngilizler Hintlilerden oluşan ordular ile büyük bir coğrafyayı ellerinde tutmayı başarmışlardı. İngilizler Hintlilerden oluşan orduyu ilk olarak Plasey'de yaptıkları savaşta kullanmışlar ve başarılı olduklarını görmüşlerdi. Bengal'in ele geçirilmesi İngilizlere ekonomik bir güç sağlamıştı. Bundan dolayı daha fazla Hintli'yi ordularında istihdam etme imkanları oldu. 1856 yılına gelindiğinde ordular öyle büyük bir askeri güce ulaşmıştı ki sadece Hintliler'den oluşan 233 bin kişilik sayıya ulaşmıştı. İngiliz askerlerinin sayısı ise sadece 45 bin civarındaydı. (Holmes 1888: 62)

İngilizlerin Hindistan'ı işgali sürecinde onların bu devasa askeri güçleri yanında diplomasi yeteneği de önemli rol oynadı. İngilizler karşılaştıkları her ihtilafta Hindistan'daki yerel güçlerle anlaşma yoluna giderek düşmanlarıyla mücadele etme yolunu seçiyorlardı. Hintliler ile yalnız savaşa girmemiş oldukları gibi onların kendi aralarında ittifak yapmaları da önlenmiş oluyordu. Sihler, Gurkalar ve Pathan aşiretleri ile savaşılırken Hintliler ile ittifak kurulmuştu. Bu güçler kontrol altına alındıktan sonra ise beraberce Hintli yerel kuvvetler ile savaşılmıştı. İşgal edilen bölgelerdeki yerel Hint krallıklarına yukarıda ifade edildiği üzere göstermelik olarak iç işlerinde bağımsızlık veriliyordu. Bu kralların sadece

sembolik bir gücü vardı. Kralların orduları dahil olmak üzere bütün yetki İngilizler tarafından yine kral adına yürütülüyordu. Böylece yerel halk İngilizler ile karşı karşıya gelmiyordu. Yerel krallar diğer kralların ortadan kaldırılmasında aracı vazifesi görüyordu. İngilizler kendi güçlerini kullanmadan, etkileri altına aldıkları kralların orduları ile düşmanlarını etkisiz hale getirmiş oluyorlardı. Bu sisteme İngilizler tarafından yardımcı müttefik sistemi adı verilmişti. Sistemi kuran ve ilk uygulamaya koyan Lord Wellesley olmuştu. Bu sisteme dahil olarak İngilizlerle işbirliğini kabul eden yerel krallar saltanatlarını devam ettirebiliyorlardı. Krallıkların dış ilişkileri İngilizlerin kontrolü altında olduğu gibi İngilizlerin yaptığı masrafları da yine yerel krallıklar tarafından karşılanıyordu. Kralların orduları kademeli olarak tasfiye edilirken masrafı kral tarafından karşılanan İngiliz ordusu krallığın da ordusu kabul edilmiş oluyordu. Bunun karşılığında İngilizler bu yerel kralların tahtlarını düşmanlarına karşı koruyordu. Sisteme 1798'de ilk giriş yapan Hindistan'daki yerel Haydarabad kralıydı. Birkaç yıl içinde Peşva ve Baroda yerel kralları bu sisteme girmeyi kabul etmişlerdi. İlerleyen yıllarda Avadh eyaleti gibi büyük ve önemli bir krallık da İngilizlerin sistemine dahil olmuştu. Plasey savaşının üzerinden 50 yıl gibi bir süre geçtikten sonra İngilizler Hindistan'ın büyük bölümünde gücü tamamen ellerine almayı başarmışlardı. (Majumdar 1957: 4-5)

1800-1825 yılları arasında Lord Wellesley'in sistemi sayesinde Hindistan coğrafyasında etkin güç İngilizler olmuştu. Hatta 1814-1815'de Nepal'de kurulu olan Gurka krallığı bile İngiliz hakimiyeti altına girmişti. Hindistan'da önemli bir güce sahip Maratha güçleri de 1817-1819 yıllarında İngilizler karşısında yenilerek topraklarını kaybetti. Büyük yerel güçlerin İngilizler karşısında teslim olması ile birlikte daha küçük prens ve krallıklar mecburen İngilizlere boyun eğmek zorunda kalıyordu. 1857 isyanına kadar Hindistan'daki birçok yerel krallık İngilizlerin emri altına girmeyi kabul etmişti. İngilizlere boyun eğen krallıklar belirtildiği üzere tamamen sembolik bir konumdaydı. Krallıklar İngilizler tarafından yönetilirken kralları tahtlarının sembolik olarak devamını sağlamaktan başka bir şey yapamıyorlardı. (Majumdar 1957: 5-6) Görünürde halk İngilizleri değil krallarının kendilerini yönettiğini düşünüyordu. Krallar ise hala güce sahipmişçesine kendilerini kandırıyorlardı. Böylece kraliyet ailelerinin hayatları, rahat ve konfor içinde devam ettirilmiş oluyordu. Krallar sadece İngilizlerin emirlerini uygulamakla yükümlüydü. Bu açıdan İngilizler halka karşı herhangi bir sorumluluk duymak zorunda olmadan ülkeyi yönetmiş oluyorlardı. Bu yönetim şekli yerel kralların kişisel karakteri üzerinde inanılmaz bir baskı unsuruydu. İngilizlerin elinde birer oyuncak olduklarının farkındaydılar. İngiliz gücüne tamamen boyun eğmişler ve asla kişisel yeteneklerini kullanmalarına izin verilmiyordu. İngilizler, kralların ülkelerinde yaşayan halklarının yaşam standardını geliştirecek hiçbir faaliyetlerine izin vermiyordu. Çünkü bu durumda halk kralları etrafında kenetlenecek kadar onları sevebilir ve İngilizlere başkaldırabilirlerdi. Bu nedenden dolayı halkının hiçbir derdine çare olamayan krallar sevilmiyordu. Halk desteği olmayan kralların ise zevk ve sefahat içinde yaşamaktan başka seçenekleri kalmıyordu.

İngilizlerin Hindistan'da uygulamaya koydukları bu yönetim sistemi zamanla İngiliz hükümeti ve parlamentosu tarafından kabul görmüş ve İngilizlere ait diğer kolonilerde uygulanmaya başlanmıştı. Bu sisteme giren yerel krallar ülkeleri için bir şeyler

yapamadıkları ve sadece kendi saraylarında lüks içinde yaşamaya devam ettikleri için kendi halkları tarafından nefretle anılıyorlardı. Krallar ne halktan birini cezalandırmaya nede ödüllendirmeye yetkili değillerdi. (Cotton 1911: 253-4) Neticede Hindistan halkı başlarında kendileri ve ülkeleri için hiçbir şey yapamayan sembolik krallar tarafından yönetilmeye devam edildi. Halk perde arkasındaki yabancı İngilizlerden değil kendi krallarından nefret etti. İngilizler bu sistem sayesinde kendi güçlerini artırdılar. (Kaye 1870: 80) Muhtemelen ülkenin yabancısı İngilizler direkt olarak Hint halkını kendileri yönetmiş olsalardı sevilmeyecek ve emirleri altındaki Hintli askerler tarafından yok edileceklerdi. (Kaye 1870: 136)

3. Yardımcı Müttefik Sisteminden Tam İşgal Sürecine Geçiş

Lord Wellesley'in Hindistan'ın yerel krallıklarını arka planda yönetme sistemi çok kullanışlı bir sistemdi. İngilizler 1843 yılında Sindh eyaleti ordusunu tamamen yendiklerinde bile eyaleti direkt kendileri yönetmemiş bu sistem dâhilinde kontrol etmeye devam etmişlerdi. Birinci Sih savaşı İngilizler tarafından kazanıldığında da tüm eyalet işgale hazır olmasına rağmen İngilizler işgal hareketine girişmemişlerdi. Ancak 1848-1949 ikinci Sih savaşının da yaşanması ile İngilizler Penjab'da idareyi tümünden kendi üzerlerine almışlardı. Bu arada zamanla Hindistan'da göreve gelen genel valiler ve idarecilerin hepsi Lord Wellesley'in kurmuş olduğu sistemin taraftarı değildi. Penjab'ın tamamen işgal edilerek İngilizler'ce yönetilmesi emrini veren Hindistan valisi Dalhousie küçük ya da büyük bütün Hint krallıklarının ortadan kaldırılarak ülkenin direkt olarak İngilizler tarafından yönetilmesi fikrini benimsiyordu. Bu krallıkların ortadan kaldırılması için bulunan çare ise gayet basitti. Buna göre kral öldükten sonra yerine oğullarından birisinin geçmesine izin verilmeyecekti. Kralların çocukları kral olarak hayatlarına devam edemeyecekleri gibi lüks içinde yaşamalarına imkan veren yıllık İngiliz ödeneklerinden de mahrum bırakılacaklardı. İngilizler herhangi bir kralın soyundan gelen varisinin hayatına kral olarak devam edip edemeyeceği sorusunu tartışmaya başlamıştı. İngilizleri asıl endişelendiren krallar değil yerel Hintli halkın bu fikri benimseyip benimsemeyeceğiydi. (Kaye 1870: 71) Dalhousie yeni sistemi hayata geçirmekte kararlıydı. İlk olarak büyük eyaletlerden birisi olan Nagpur'un kralı öldükten sonra oğullarına kral unvanı verilmedi. Böylece krallık resmen İngiliz yönetimi altına girdi. Bu krallığı daha küçük olan Satara, Jhansi ve Sambalpur takip etti. Sambalpur eyaletinde kral olması gereken prens 1857 isyanında önemli rol alacak olan Nana Sahib'di. Satara eyaletinde Sivaji ailesi kraliyetten mahrum bırakılırken Nagpur'da güçlü Maratha kraliyet ailesi saf dışı bırakılmıştı. Böylece kısa süre içinde tarihi Maratha krallığı ailesi ortadan kaldırılmış oluyordu. Prenslerin kralın yerine tahta geçememesi yerel halk tarafından tam olarak tasvip edilmemekle birlikte İngilizlere karşı koyabilecek bir güçleri yoktu. Halk İngilizler tarafından değil de bu göstermelik krallar tarafından yönetildiğine inandığından onların ortadan kaldırılması psikolojik olarak hafızalarda işgali hatırlatıyordu. Fakat, İngilizler kararlıydı. Ortadan kaldırılan krallıkların bütün mal varlıklarına el koyulmaktaydı. Nagpur'un kral olması gereken oğlu artık sarayı olmayan bir prensti. Tarihi Maratha kraliyet ailesine ait olan canlı ve cansız bütün varlıklara el koyan İngilizler bunları pazarlarda satışa çıkarmışlardı. Kraliyet ailesine ait ünlü filler, atlar ve boğalar sıradan bir hayvan fiyatına satışa çıkıyordu. Kraliyet ailesinin en yaşlısı

olan büyükanne kraliçe şayet mobilyaları alınırsa sarayı yakmakla tehdit etmişti. Halbuki İngilizler sadece mobilyalarını değil mücevherlerini de almış ve Kalküta'ya satmaya göndermişlerdi. Bundan dolayı yerel kraliyet ailelerinde İngilizlere karşı nefret duygusu doğmaya başladı. (Kaye 1870: 83-4) 1857 isyanında Nana Sahib ve Jhansi kraliçesi bu nefret dolayısı ile aktif rol almış, Nagpur ve Satara kraliyet aileleri isyancılara sempati ile yaklaşmışlardı. (Majumdar 1957: 8)

3.1. Avadh (Oudh) Eyaletinin İşgali

Vali Dalhousie kraliyet ailelerinin bütün hakları ve varlıklarına el koyuyor, eyaletlerini ise İngiliz toprağı ilan ediyordu. Sembolikte olsa krallıklarına devam eden bu aileler sadece taçlarını değil kendilerine yine İngilizler'ce sağlanan ödemeleri de kaybediyorlardı. Dalhousie o kadar hızlı hareket ediyordu ki Delhi'de bulunan ve hala hayatta olan Babürlü imparatorunun bile imparatorluk unvanını almak üzere iken İngiliz Doğu Hindistan Şirketinin yönetim kurulu ona müdahale etmiş ve imparator yaşarken değil öldüğünde bu unvanın kaldırılmasını karara bağlamıştı. Dalhousie'nin vermiş olduğu en önemli işgal kararı ise Avadh krallığı ile ilgili oldu. Bu eyalet İngilizlerin kurduğu Bengal ordusu askerlerinden çoğunun anavatanı'ydı. Avadh eyaleti krallığı da diğer krallıklar gibi İngiliz hakimiyetini kabul etmişti. İngilizler ile anlaşma yoluna giden Avadh kralı komşu eyalet Rohilkland'ın saldırılarına karşı İngilizlerin desteğini istemişti. Rohilkland eyaleti bir araya gelmiş konfederasyonlardan oluşmuş ve başlarında Hafız Rahmet Han bulunmaktaydı. Avadh kralı İngilizlerden düşmanı olan Hafız Rahmet Han'dan korunmak için yardım isteyince İngiliz ordusu para karşılığında Hafız'ın ordusu ile savaşmış ve Rohilkland sokakları İngilizler'ce kana bulanmıştı. Hafız'ın ordusu yenilmiş ve kendisi öldürülmüştü. Sınır hattında yaşayan 20 bin Rohilklandlı Avadh kralının isteği ile bu bölgeden zorla çıkarılmıştı. İngilizler böylece para karşılığında kendi Hint orduları ile yine kendilerine karşı hiçbir zararı olmayan bir başka Hint kralını yenmiş oluyorlardı. 1857 yılında isyan başladığında Rohilkland eyaleti halkı kendisine yapılanları unutmamış ve İngilizlere karşı isyana büyük destek vermişti. (Majumdar 1957: 8-9)

İngilizler Rohilkland kralı ile sebepsiz savaşmamışlardı. Artık Avadh kralı da çaresiz bir şekilde onların hâkimiyeti altına girmişti. İngilizlerden istenen bu yardım Avadh krallığını onlara teslim etmekle sonuçlanacak olayları başlatacaktı. İngilizlerin düzensiz bir ordu ile Avadh'ın korunması fikri daha sonra düzenli bir orduya dönüşmüş, ağır masrafı da Avadh kralına kalmıştı. Yapılan her bir anlaşma bir öncekine göre Avadh kralını daha fazla esir konumuna düşürmekteydi. İngilizler koruma karşılığında Avadh kralından her defasında daha fazla para istiyordu. Kral bu parayı ödeyebilmek için annesi ve büyükannesine ait olan zenginliğe dahi göz dikmek zorunda kalmıştı. Kraliçeler hâlihazırda oğullarına kendilerinden daha fazla para istenmemesi karşılığında bir servet ödemişlerdi. Lakin İngilizlerin para istekleri bitmekle bilmiyordu. Nihayet İngilizler 1782 yılında eyaletin bütün hazinesine el koyacak kadar ileri gitmişlerdi. (Majumdar 1957: 9) Asıl sıkıntıyı çeken ise İngilizlere ödeme yapılması için elinden geleni yapmak zorunda bırakılan Avadh halkıydı. Avadh kralı İngilizlere gerekli ödemeyi yaparken kendi lüks ve şatafatından ödün vermiyor lakin halkın malına vergiler adı altında el koymaya devam ediyordu. Halk daha fazla

ödeme yapamayınca başkaldırmış bu isyanda yine İngiliz askerlerinin desteği ile bastırılmıştı. Halbuki İngilizler Avadh kralından onu dış güçlere karşı korumak için para alıyorlardı. Bu durumda artık onu kendi halkına karşı koruma görevini de yerine getiriyorlardı. Artık halktan toplanan bütün paralar tamamen İngilizlere verilir hale gelmişti. Halk öyle bir baskı altında para ödemeye zorlanıyordu ki babalar çocuklarını satmaya başlamıştı. Ödemesini yapamayanlar hapsediliyordu. Bir beldeye askerlerin geldiğini gören halk onların zulmünden korunmak için evlerinden kaçıyor, ancak askerler gittikten sonra tekrar geri geliyorlardı. (Majumdar 1957: 9-10)

İngilizler her bir Avadh kralı ölüp yenisi başa geçince yeni bir anlaşma ile kralları daha fazla etkileri altına alıyorlardı. Kralların İngilizlere karşı koymasına imkan yoktu zira kral öldükten sonra hangi oğlunun başa geleceğine yine İngilizler karar veriyordu. Bu durumda İngilizlere sadık olan ve onların isteklerini yerine getirmeye daha istekli olan başa geçebiliyordu. Bu arada İngilizler yeni seçilen kralların idarecilik kabiliyeti olmamasına büyük özen gösteriyorlardı. Avadh kralları giderek artan ödemeleri yapamaz hale geldiklerinde ise İngilizler verimli krallık topraklarına ödeme karşılığında direkt el koyma yoluna gidiyorlardı. Avadh İngilizlerin en fazla sömürdüğü Hint krallıklarının başında geliyordu. Eyalet halkı hem İngilizlerin hem de kendi krallarının zorbalığı altında çift başlı bir yönetime sahip olmuştu. Krallıkta devlet sistemi tamamen yıkılmıştı. Yolsuzluk devletin her kademesine yayılmıştı. Yöneticiler günlerini kurtarmanın derdindeydi. Herkesin bir fiyatı vardı ve adalet artık hükmünü yitirmişti. Başkent Lucknow dışında adaleti tesis edecek ne bir polis gücü nede adalet sistemi kalmıştı. Kral ve devlet yetkilileri işlerini gördürmek için devamlı olarak İngilizlerden yardım istiyordu. İngiliz askerleri de bu istekleri para karşılığında yerine getiriyorlardı. Avadh kralı için artık ülkenin bir yangın yerine dönmesinin hiçbir önemi yoktu. Her türlü şartta, İngilizlerle olan anlaşmaları sayesinde kendisinin gerek dış gerekse iç güçlere karşı koruma altında olduğunu bilerek yaşamına devam ediyordu. (Kaye 1870: 119)

Avadh halkının içine düşürüldüğü bu durumun sorumlusu sadece kralları değildi. İngilizlerin eyalette tesis ettiği sistemin bir sonucuydu. Ülkede çift başlılık hâkimdi. İngiliz askerlerinin koruması altına giren Doğu'nun prensleri artık ülkeyi nasıl yöneteceklerini bilemiyordu. Kaosun hakim olduğu ülkede düzen ortadan kalkmıştı. (Kaye 1870: 113) Neticede Lord Dalhousie'un artık bu sistem ile herhangi bir krallığı yönetme fikri yoktu. Böylece Avadh, krallığın ortadan kaldırılarak tamamen İngilizler'ce yönetileceği bir sürecin içine girmişti. Avadh krallığı ortadan kaldırılırken kralın ölmesi beklenmemişti. Son kral Wajid Ali hala hayattaydı ve ülkesinden sürgün edilerek uzaklaştırıldı. Aslında tüm Avadh kralları yıllarca İngilizlerin sözünden çıkmamış ve onların emirlerini yerine getirmişlerdi ama kaçınılmaz son onları da bulmuştu. Artık sembolik bile olsa yönetecek bir ülkeleri yoktu. Bu krallar yıllarca kendi halkı için çalışmamış, kendi halklarının çıkarları için doğru karar vermemişlerdi. Onların sadık olduğu tek güç İngilizler olmuştu. (Kaye 1870: 151)

Avadh krallığına İngilizler tarafından son verilmesi ve Hindistan'da kurulan yönetim sistemi 1857 yılı isyanına sebep olan faktörlerdendi. Avadh'ın işgali sadece kralı etkileyen bir olay değildi. Eyalette yaşayan herkesimden insan bu işgalden farklı bir şekilde de olsa

etkilenmişti. Avadh'ta hâlihazırda bulunan Hindu aristokrasi kısmı, İslam dinine mensup olan aristokrat sınıfı, hem kralın hem de İngilizlerin emrinde olan askeri sınıf bunlardan bazılarıydı. İngilizlerin yıllardır Bengal ordusunda istihdam ettiği Avadhlı askerler bu eyalette yaşayan özellikle toprak sahibi ve tarımla uğraşan insanların çocuklarıydı. İngilizlere sadık bir krallık olan Avadhlılar işgal ile birlikte dost kabul ettikleri İngilizlerle karşı karşıya gelmiş oluyorlardı. (Malleson 1878: 349) İngilizlerin sistem değişikliğine giderek eyaletleri işgal etmesi ve krallıklara son vermesi sadece Avadh'ta hoşnutsuzluğa sebep olmamıştı. Bütün Hindistan'da yerel yönetici ve krallar ile mahiyetindekiler için genel bir memnuniyetsizlik oluşmuştu. İngilizler işgal ettikleri krallıklardaki toprak sistemini de kendi çıkarlarına göre değiştirmeye başlayınca onların bu işgal girişimi çok daha geniş bir kesimi hoşnutsuz etmeye başlayacaktı. Özellikle büyük toprak sahibi aileler Hindistan'ın tanınan ve saygı gören aileleri olmakla birlikte birçokları kabile ve aşiret anlayışına sahip halk tarafından liderleri olarak görülüyordu. Toprakları İngilizler'ce elinden alınan insanlar bu toprakları yıllardır kendi varlıkları olarak ücretsiz kullanma hakkını kendilerinde görüyorlardı. İngilizler bu kişilerden toprağın sahibi olduğunu gösteren belge göstermelerini istiyordu. Toprak sahiplerinin çoğunun toprağın kendisine ait olduğuna dair bir tapusu bulunmuyordu. Bu insanlar yıllardır aileden kalarak işledikleri toprakların sahibi olduklarını ispat etmeleri gerekmediğine inanıyorlardı. Özellikle büyük ve etkin aileler bu toprakları atalarının verdikleri mücadeleler ile elde ettiklerine inanıyor ve bunu tartışmaya dahi açmak istemiyordu. (Kaye 1870: 176) İngilizler toprak reformu yapmakta kararlıydılar ve onları durduracak herhangi bir güçte bulunmuyordu. Böylece hem toprak satışından vergi dahil para kazanıyorlar hem de yıllık toprak vergisi alacakları bir sisteme geçiyorlardı. Sadece Deccan bölgesinde, 1852 yılı kararları ile beş yıl içinde 20 binden fazla toprak el değiştirmişti. İngilizlerin kararlarından etkilenenler öncelikle büyük toprak sahipleriydi. Bu toprak sahiplerinin topraklarına el konuluyor ve yeni sahiplerine satılıyordu. Bütün bu değişikliklerle 1857 yılı isyanının alt yapısını oluşturarak hoşnutsuz bir kesim oluşturuyordu. (Majumdar 1957: 14-5)

3.2. Bengal'in İşgali ve İngiliz Vergi Sistemi

İngilizlerin Bengal'deki varlığı buradaki krallığın ekonomik olarak sömürülmesine sebep vermişti. İngilizlerin kontrolü altında ülkelerini yönetmeye çalışan gerek Kral Cafer gerekse Kasım İngiliz Doğu Hindistan Şirketine çok ağır ödeme yapmaya zorlanıyordu. Bu ödemeler sadece şirketle de sınırlı değildi. Şirkette görevli valiler ve diğer konsey üyelerine de yüklü miktarda kişisel ödemeler yapılmak zorundaydı. Bu ödemeler yapılmaz ise krallıklarının ayaklarının altından kayacağını çok iyi biliyorlardı. İngilizler ülkeyi ticari açıdan sömürüyordu. İnsanların ihtiyaç duyduğu hemen hemen her şeyin satışının tekeline İngilizler gerçekleştirmeye başlamıştı. İngilizler kendilerinin dışında herhangi bir kuvvetin ticari alanda faaliyetine izin vermiyordu. Bengal'de ticari hayatı elinde tutan İngilizler kurdukları bu sistemle inanılmaz servetlere kavuşuyorlardı. Böylece ülke içinde satışı yapılan her mal İngilizler tarafından satılarak ülkenin varlıkları sömürülüyor, karşılığında ise halka bir hizmet sunulmuyordu. İngilizler Bengal bölgesinin bütün mali dengesini muslukları sadece kendilerine akacak şekilde sömürmekteydi. Bundan dolayı Hint coğrafyası eski ekonomik zenginliğini kaybediyordu. (Majumdar 1957: 17)

Erken dönem İngiliz yönetimi Bengal kralını da başta kalabilmek için ödediği para ve ticari hayatı sarmalayan yapısı ile sömürmekle yetinmiyordu. İngilizler bölgeyi adeta bir seferberlik süreci içinde hemen hemen her alanda hızlı bir şekilde sömürüyordu. Bu sömürge araçlarından birisi İngilizlerin bölgenin topraklarını kullanan halktan vergi adı altında para toplamasıydı. İngilizler Hint coğrafyasında sadece Bengal'de bulunmuyordu. Madras ve Kuzey Hindistan bölgelerinde de İngiliz hâkimiyeti yerleşmeye başlamıştı. Lakin bu bölgelerin hiçbirisi Bengal'in sömürülmesi kadar etkin bir şekilde sömürülmeye başlanmamıştı. Bu açıdan Bengal bu coğrafyada İngilizlerin tüm Hindistan'ı sömürmeye başlayacağı ilerleyen yıllar için bir deneme tahtası vazifesi görüyordu. İngilizler karşılarında kendilerini durduracak hiçbir kuvvet olmadığında ülkenin kaynaklarını hoyratça sömürmekten geri kalmıyorlardı. Bengal halkı İngilizlerle ilk tanışan insanlar olarak sömürülmeye erken dönemden itibaren başlanmıştı. Halkın yıllardır kullandığı topraklara göz diken İngilizler bu topraklardan bazen kazançlarının yüzde ellilerine varan oranlarda ağır vergiler talep ediyorlardı. Halkın yabancı olduğu bu vergilere karşı ülkede kaos ortamı oluşuyor ve yerel halk birçok sefer ayaklanıyordu. Lakin başlarında onları koruyacak etkin bir devlet ve kraldan mahrum olan halkın başkaldırısı kısa sürede bastırılıyor ve İngilizlerin koyduğu yeni kurallara uymaktan başka çareleri kalmıyordu. (Majumdar 1957: 18)

Bengal halkın eski düzenlerinde toprağın sahibi olan yerel zenginler ile askeri liderlere çok daha düşük oranda vergi ödeyerek hayatlarına devam etmeye alışmışlardı. İngilizlerin Bengal'i işgal etmesi ve toprak üzerinde hak iddia etmesi ile birlikte birinci derecede etkilenenler bu zengin ve askeri şeflerdi. Bunlar hiçbir şey yapmadan İngilizlerin toprakları üzerinde hâkimiyet kurmasına göz yummayacaklardı. Lakin 1803-1805 yılları arasında İngilizlere karşı mücadele içine giren bu yerel toprak sahibi liderlerin kendilerini koruyacak devlet gücü olmadan İngilizlere karşı koyabilmelerine imkan yoktu. İngilizler kısa sürede bu yerel liderleri de saf dışı bırakmayı başardılar. İngilizler bu toprak sahiplerini devre dışı bıraktıklarında yerel halk ile direkt kendileri muhatap olmaya başlıyor ve ilk olarak eski vergi oranlarını artırıyorlardı. Bu vergi oranları her yıl giderek daha da artıyor çiftçi topraktan ürün alamadığı senelerde bile vergisini ödemeye zorlanıyordu. Vergisini ödeyemeyenlerin ise toprağı elinden alınarak yeni sahiplerine veriliyordu. Lakin toprağın yeni sahipleri de ağır vergiler karşısında ezilince bir müddet sonra onunda toprağı elinden alınıyordu. Zamanla çiftçiler topraklarını terk ediyor ve ülkenin verimli toprakları ekilmediğinden harabeye dönüyordu. (Majumdar 1957: 19) Bu sistem yerel halk için acımasızdı. İngilizlerin uzun döneme dayalı halkında ihtiyaçlarını görmesini sağlayan bir vergi düzenlemesi yoktu. İngilizlerin tek derdi olabildiğince kısa süre içinde ülkeden ne kadar para kazanabilirlerse bunu yerine getirmektir. Bu açıdan İngilizler sanki ülkede kısa süreli kalacak gibi sömürebildikleri kadar ülkeyi sömürüyorlardı. Toprağın yıllar içinde boş kalarak vergi alınamayacak hale gelmesini umursamıyorlardı. Bu açıdan İngilizlerin tavrı aynı zaman dilimi içinde mümkün olduğu kadar fazla para kazanmaktır. Buda onların ülke içinde uzun vade bir planı olmadığı hissini verse de kalabalık ve zengin bir coğrafyada halk değer verilecek en son unsurdu. İngilizler Bengal'de test ettikleri bu ağır vergi sistemini Hindistan'da buldukları Madras ve Bombay'da da uygulamaya başladılar. Bombay'da köylülerin ödemek zorunda kaldıkları ağır vergiler öyle yüksekti ki köylüler çaresizce

ödemeleri gereken vergi parasını bulabilmek için çabalıyorlardı. Bazıları bu çaresizlik içinde yaşadıklarının adil olmadığını anlatmak için aylarca yolculuk yaparak Bombay'daki İngiliz görevlilere dertlerini anlatmaya çabalıyorlardı. (Chaudhuri 1955: 42)

İngilizlerin topraktan bu derecede yüksek vergiler alması halk için en büyük hoşnutsuzlukların başında geliyordu. İngilizler ise karşılarında kendilerini durduracak bir gücün olmadığı güveni ile yaptıkları her yeni düzenlemede daha ağır düzenlemeler yapıyorlardı. Öyle ki 1793'de vergi memurlarına vergisini ödemeyen köylülerin toprağına el koyma hakkı verildi. 1811'de yapılan düzenlemeler ile toprağı elinden alınanlara mahkemeye başvurma hakkı getirildi. Lakin aslında bu fakir köylüler için elindeki son paranın mahkeme masrafı olarak alınmasından başka bir şey değildi. 1828'de İngilizler topraklar üzerinde çıkan anlaşmazlıklar için özel yetkililerin atanmasına karar veren yasayı geçirdi. (Chaudhuri 1955: 28) Bütün bu düzenlemeler İngilizlere toprak üzerinden kazandığı vergiler konusunda zaman kazandırmaktan başka amaç gütmüyordu. Halk ise hakkını arama duygusu içinde bırakılıyor lakin toprağı elinden kayıp gidiyordu. 1852'den isyanın başladığı 1857 yılına kadar sadece Deccan bölgesinde halkın toprak dolayısı ile hakkını aramak için İngiliz mahkemelerine yaptığı başvuru sayısı 20 bindi. (Holmes 1888: 39) İngilizler ustaca bir siyaset ile işgal ettikleri toprağın asıl sahiplerini yine kendi kurdukları mahkemelerde hak arama mücadelesine sokuyorlardı. Mahkemede adalet bulacağı ümidini taşıyan halkın İngilizlere başkaldırısı böylece engelleniyor ve oyalanmaya devam ediliyorlardı. Görüldüğü üzere İngilizler kralından köylüsüne kadar tüm ülkeyi acımasızca sömürdükleri bir sistem kurmuşlardı. Hiç kimse onların bu insanlık dışı sistemleri karşısında duramıyordu. Hintli halktan seçilenler tarafından kurulan maaşlı İngiliz orduları ile düzen sağlanıyordu. Bu İngilizler açısından dahiyane bir şekilde, büyük bir coğrafyada milyonlarca insanın hayatı ile rahatlıkla oynamalarına imkan veren bir sistemdi. Doğunun zenginliklerinin tek taraflı olarak Batı'ya aktırıldığı bu düzen sayesinde İngiliz halkı dünyanın yeni efendileri oluyordu.

4. İngilizlerle Hint Halkının İlişkileri

İngilizler Hindistan'a geldikleri ilk günden itibaren Hint halkına karşı her daim mesafeli davranışlar göstermişlerdi. İngilizler bu ülkenin gerçek sahipleri olan Hintliler ile sosyalleşme çabası içine girmiyorlardı. Aralarında herhangi bir ilişki ve dostluk kurma niyetinde değillerdi. 1780 gibi erken dönemlerde bile İngilizler mümkün mertebe Hintliler ile en az derecede muhatap olmaktadır. Bunun başlıca sebebi ise İngilizlerin Hintlileri barbar bir topluluk olarak aşağı bir sınıf olarak görmesiydi. İngiliz Vali Warren Hastings 1784'de ülkedeki İngilizlerin Hintlileri barbarlar olarak gördüklerini bu duyguda bir azalma olmakla birlikte, tamamen ortadan kalkmadığını belirtiyordu. 1792'de İngiliz Doğu Hindistan Şirketinde çalışan Charles Grant'ın yazdığı bir kitapta bu duygu açıkça ifade edilmekteydi. Grant, Bengal'de yaşayan Hint halkının Avrupa'da yaşayan en kötü halktan bile daha kötü olduğunu yazarak, Hint halkının kötü karakteri adı altında bir liste çıkarmıştı. 1855 yılına gelindiğinde bile Bengal'de yaşayan Hintliler için Calcutta Review adlı gazetede bu insanların nasıl kötü bir karaktere sahip oldukları kaleme alınmaya devam ediyordu. (Majumdar 1957: 20)

Hintli halk İngilizlerin kendileri hakkındaki bu düşüncelerinden habersizdi. İngilizler Hindistan coğrafyasında Hristiyan misyonerlerin faaliyetlerine 1813 yılında izin vermeye başlamıştı. Misyonerlerin açtıkları okullar ve diğer kurumlarda Hint halkı ile etkileşime giren İngilizler sayesinde gerçeği öğrenmeye başlamışlardı. Böylece Hint toplumu İngilizlerin kendileri için hiç de iyi duygulara sahip olmadığını öğrenmeye başlamıştı. Neticede bu kötü duygulardan haberdar olunması sebebi ile iki toplumun birbirinden karşılıklı nefret ettiği bir sürece girildi. 1857 yılı isyanının yaklaştığı ülkede İngilizlerin hizmetlerini ve işlerini gördükleri insanlar haricinde Hint toplumu ile herhangi bir iletişimleri bulunmuyordu. İki toplum birbirinden tamamen ayrı bir hayat sürmekteydi. (Majumdar, 1957: 20) İngilizler Bengal'e ilk geldiklerinde Bengal'de yaşayan Hint halkı onlara karşı bir başkaldırı gerçekleştirmediği gibi onların siyasi bir güç haline gelmesine karşı çıkmamıştı. Hatta halk hayatlarının daha iyi olabileceği düşüncesi ile yeni İngiliz yönetimine ilk yıllarda olumlu bir bakış açısı sergilemişti. Kendi idarecileri tarafından sömürüldüğüne inanan halk İngilizler tarafından daha ağır bir şekilde sömürüleceğinin farkında değildi. Halk için bu bir değişimdi ve her yeni değişim onlar için hayata ümitle bakabilmek demektir. Lakin İngilizleri zamanla tanımaya başlayan halkın onlara karşı bakış açısı değişmeye başlamıştı. Hint halkı genel manada başındaki yöneticilerden memnun değildi. Bihar eyaleti halkı Shahjada'nın ordusu ile birlikte ülkelerini işgale geldiğinde var olan kral için değil Shahjada'nın ordusunun başarısı için dua etmişti. Lakin işgal ordusu kendilerine kötü davranınca umut olarak gördükleri Shahjada'nın kendilerine bir faydası olmadığını anlamışlardı. İngilizler ülkelerine geldiğinde de bu sefer İngilizlerin başarısı için dua edilmiş lakin onlarda halkı eski Hint kralları gibi ezmişlerdi. Bihar'da 1780'li yıllarda artık İngilizler hakkında kötü düşüncelere sahip bir halk kitlesi çoktan oluşmaya başlamıştı. Halk ilk olarak İngilizlerin kendilerini umursamadığını ve istekleri konusunda dikkate almadığını fark etmiş sonra da onların zulmü ile tanışmıştı. (Majumdar 1957: 20-1)

Hintliler ile İngilizlerin birbirleri ile anlaşamamalarının bir diğer önemli nedeni dil ve kültür farklılığıydı. Bu farklılık İngilizlerin Hintlileri barbar, sefil yani daha düşük bir sınıfa yerleştirmesi ile aradaki bağlarında kopmasına sebep oluyordu. İngilizler Hindistan'da kendilerini devlet olarak yapılandırdıkları İngiliz Doğu Hindistan Şirketi aracılığı ile temsil ediyorlardı. Bu şirketin görevlileri ülkeyi yönetiyor lakin halk hiçbir şekilde bu yetkililer ile temas kuramıyordu. Bu nedenle Hintliler yaşadıkları sıkıntıları anlatacakları hiçbir merci bulamıyorlardı. İngilizlerin hakimiyeti altına giren topraklarda İngilizlere ulaşılamayan idari bir yapı tesis edilmişti ki bu Hint halkının daha önce görmediği bir yapıydı. İngilizler direkt işgali altındaki veya dolaylı olarak kontrol ettikleri krallıkların asker bulundurmasına ve ordu kurmasına izin vermiyordu. Halbuki Hint toplumu içinde askerliği bir iş kolu yani bu işi atalarından geldiği ve gördüğü üzere devam ettiren bir kast sınıfı mevcuttu. Artık bu önemli sınıf İngilizlerin yerel ordulara izin vermemesi dolayısı ile işsiz kalmıştı. İngilizlerin ülkede uyguladığı her bir yenilik Hintlilerin yabancı olduğu Avrupa kültürüne ait idari, hukuksal ve askeri yenilikti. Dolayısıyla Hint halkı bu yeniliklere ayak uyduramıyordu. İngilizler Hindistan'da öyle bir yönetim sistemi hayata geçirmişlerdi ki hayatın hiç bir kademesinde görünmüyorlardı. Ülkedeki varlıklarının en önemli delili büyük sayılara ulaşan ordularıydı. Orduların olduğu lakin idarenin tam bulunmadığı bir sistem kurulmuştu. Bu sorun aslında

1857 isyanına götüren sebeplerin belki de görünmeyen ama en önemli sebeplerinden birisiydi. (Khan 1873: 10)

4.1. Müslüman Hintliler ile İngilizlerin İlişkileri

İngilizlerin emri altına giren Hint krallıklarında görev yapan Müslüman Hint aydın kesiminin İngilizlere bakış açısı ayrıca üzerinde durulması gereken bir başka konudur. Bu Müslüman sınıf devlet idaresinde liyakat ve adalete dikkat etmesi ile tanınmakla birlikte İngiliz yönetimi ile birlikte etkinliğini kaybetmişti. Genel manada ülkede yaşayan Müslümanlar İngilizlerin ülkeyi bu şekilde adaletsizce ve sömürerek yönetmelerinden rahatsızlık duymaktaydı. Müslümanların Hindistan ticari hayatında etkin olmaları ve bu güçlerinin İngilizler tarafından ellerinden alınması ayrıca bu ticari sınıf arasında da hoşnutsuzluk oluşturuyordu. (Khan 1873: 43) Her ne olursa olsun hiçbir sınıf ve inanç grubunun artık ülkede İngilizler karşısında dayanma gücü yoktu. Bu açıdan Hint halkı tam bir çaresizlik içindeydi. Hint halkı için en zoru İngilizler tarafından insani bir muamele ve saygı görmemeleriydi. (Khan 1873: 37) İngilizlerin kendilerini üstün gören kibirleri onları Hintlilerin insani olmayan bireyler olduğuna inandırmıştı. Bu açıdan ülkede yaşayan özellikle Müslümanlar yüzyıllardır saygı gördükleri topraklarda aşağılanmanın verdiği duygu ile İngilizlere karşı önyargılı hale gelmişlerdi. (Khan 1873: 42-3) Genel olarak bütün bu sebepler tüm Hint halkının İngilizlerin ülkede uyguladığı idari ve adli yapıdan hoşnutsuz olmasına sebep olmuştu. (Khan 1873: 29)

Sonuç

İngiliz Doğu Hindistan Şirketinin Hindistan'ı ele geçirme süreci dünya tarihinde ilk defa özel bir işletme olarak bir şirketin gerçekleştirdiği işgal hareketidir. İngiliz devleti bu şirkete Hindistan için özel ticaret yetkisi verdiğinde öyle zor durumdaydı ki dünyanın bu uzak coğrafyasına bir askeri işgal hareketi gerçekleştiremeyecek kadar zayıftı. Hindistan'a orduları ile gidemeyen İngilizler şirketleri ile girerek dünya tarihinde bir ilki gerçekleştirmişlerdi. Hindistan'ın içinde bulunduğu dağınıklıktan dolayı İngilizler doğru zaman diliminde, doğru bir yerde olmanın verdiği lütufla koskoca bir coğrafyaya sahip bu ülkeyi kolonileri haline getirmişlerdi. Doğunun zenginliğini sömürmeyi amaçlayan şirket aslında her şirketin yaptığı gibi büyüyerek zenginleşmenin peşindeydi. Hindistan'a ticaret amacı ile girmek savaşarak girmekten çok daha kolaydı ve şirket bunu başarmıştı.

Hintliler ise hakkında hiçbir fikre sahip olmadıkları İngilizlere karşı ilk başlarda iyi duygular sergilemeler de zaman içinde ülkelerinin elleri arasından kayıp gideceğini fark edememişlerdi. Hintliler merkezi hükümetin zayıfladığı bir atmosferde paramparça olmakla kalmamış birbirleri ile olan mücadelelerinde, İngilizler'den yardım isteyecek kadar zaaf içinde olmuşlardı. Kendi hakimiyetini Doğu Hindistan şirketine teslim eden her bir Hintli kral aslında ülkelerinin anahtarlarını altın tepsi içinde İngilizlere teslim ettiklerinin farkında bile değillerdi. Bu kralları kukla olarak kullanan İngilizler ise müthiş bir strateji ile Hint halkıyla bire bir temasa düşmeden krallıkları idare etmekteydi. Hint halkı ancak başlarındaki Hint krallar tamamen devrilip İngiliz yönetimi ile baş başa kalınca kendi ülkelerinde, kendi topraklarında artık bir misafir gibi kaldıklarını görmüşlerdi. Daha fazla gelir hedefleyen

şirket İngiltere'yi dünyanın en güçlü ülkesi haline getirirken Hindistan ise artık o eski güzel günlerinin hayaliyle baş başa kalmıştı. Bütün bu yaşanan olaylar Batılı bir devletin doğulu bir medeniyeti ortadan kaldırmasıydı ve çalışmamız Hindistan'ın bu tükenmişliğini ortaya koymaya çalıştı. Birinci ve ikinci dereceden kaynakların tetkiki ile elde edilen bilgiler İngilizlerin hali hazırda bin bir parçaya bölünmüş Hindistan'ı nasıl kolayca ele geçirdiğini ortaya koymaktadır. Böl, parçala, yönet ilkesinde İngilizler zaten bölünmüş ve parçalanmış bir ülkeyi sadece yönetecek performansı ortaya koymuştur. Çalışmamız İngilizlerin bunu halka hiçbir acıma duygusu içine girmeden yaptıklarını göstermiştir.

Hindistan'ın başından geçenler aslında tüm milletlerin bir gün başına gelebilecek ve tarihte birçok defa tekrar eden olaylar silsilesinden bir parçadır. Kendi içinde bölünmüş ve aralarında savaşılan her milletin acı sonu bir başka güç tarafından yönetilmektir. İngiliz Doğu Hindistan Şirketinin ekonomik, askeri ve siyasi yönleri itibari ile tam olarak ortaya çıkarılması sayesinde İngilizlerin bir ülkeyi nasıl koloniye dönüştürdükleri, sonrasında nasıl yöneterek zenginliklerini sömürdükleri daha detaylı bir şekilde ortaya konulabilir. Çalışmamız şirketin sadece belirli krallıklar ile verdiği mücadeleleri göz önüne serse de çok daha fazla krallığın hangi şartlar altında nasıl ele geçirildiğinin ele alınması gerekmektedir. 250 yıl gibi uzun bir zaman diliminde etkin bir şekilde Hint coğrafyasında yerleşen bir İngiliz şirketinin ise çok daha detaylı çalışmalara konu olması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

BALLHATCHET, K., (1980), *Race, Sex and Class Under the Raj*, London: Weidenfeld and Nicolson.

BLUNT, Alison, (1997), *Travelling Home and Empire British Woman in India 1857-1939*, Phd Thesis, Department of Graduate Studies, The University of British Columbia, Canada.

CHAUDHURI, S. B., (1955), *Civil Disturbances During the British Rule in India 1765-1857*, Calcutta: The World Press.

COTTON, Henry, (1911), *Indian and Home Memories*, London: Adelphi Terrace.

GARDNER, Brian, (1971), *The East India Company*, London: Rupert Hart-Davis.

HAMILTON, F., (1996), "Some Of Us Are Imperialists, Some Of Us Are Not," Ed. J. Grant, *Women, Migration and Empire*, London: Trentham Books.

HOLMES, R. E., (1888), *A History of the Indian Mutiny and of the Disturbances Which Accompanied it Among the Civil Population*, London: Third Edition.

KAYE, John, W., (1870), *History of the Sepoy War*, London: W.H. Allen, Vols. I.

KHAN, Sir Syed Ahmed, (1873), *The Cause of the Indian Revolt*, Benares, India: Medical Hall Press.

MAJUMDAR, Ramesh C., (1957) ***The Sepoy Mutiny and the Revolt of 1857***, Calcutta: Firma K. L. Mukhopadhyay.

MALLESON, George B., (1878), Ed. ***Kaye and Malleeson's History of the Indian Mutiny of 1857-58***, 6 vols, London: W.H. Allen, Vol I.

MUKHERJEE, Rudrangshu, (2018), ***The Year of Blood, Essays on the Revolt of 1857***, Oxon, New York: Routledge.